

més fidel, porta, però, *alenia*, f. 217v2, que tant podria ser grafia descuidada per *alenaua* com impf. d'un verb **alenir*, del qual no es coneixen altres notícies en cat. ni en oc. antic. —² Enlloc no és un mot antiquat en cap sentit, però amb tendència a refugiar-se en els matisos emfàtics i accs. figurades, restringit l'ús per la concurrència creixent de *respirar*. En l'ambient conservador d'Eivissa, és on el sento més vigorós: *alóna*, on els barcelonins diríem *respira*, St. Vicent de la Cala (1963). —³ No hi ha ni hi va haver un cat. *alena* per més que se'n servís Andreu Febrer, el desaprensiu «traductor» de Dante. —⁴ Encara que *alentar* també es troba en els trobadors, sembla que és sempre en el sentit d'«entrenar-se» (o semblants), que té *s'alentar* en Bertran de Born (ed. Appel, 26.45; Stimming, gloss.; Lewent, *ASNSL* CLXIII, 304), en el qual és derivat de *lent*. —⁵ «L'alé de la nostra boca», MGadea, *T. del Xè* III, 40. «Lo moviment que tenen los lleus és del ayre que prenim y llançam, y si retenim lo alé, ells també cessen», OPou, *ThPu*. 288. La variant lulliana no és morta, almenys en el NO.: «unes serps que atrauen los moixons amb l'alén» em deien a Erill-Castell (1957); més, a Ribagorça, segons *ALCat.*, 61.

Alenda, *alendar*, *alende*, V. *alè* *Alentir*, V. *lent* *Alentorn*, V. *tornar* *Alenya*, V. *alquena* *Alep*, V. *àlaba* *Aler*, *alera*, *alerada*, *aleró*, V. *ala* *Alerç*, V. *DCEC*, *ALERCE* (I, 107), no sé que s'usí enlloc del nostre domini; a la bibliografia afegiu els dos opuscles de Miguel Colmeiro, *Investigaciones* (i *Nuevas investigaciones* ---) sobre la antiga maderà conocida en Sevilla por el nombre de alerce, comunicadas a la Acad. Sevillana de Buenas Artes, Sevilla (6+13 pp.), 1852; Cornu, *Rom.* VII, 109; XIII, 284; Cuervo, *RHisp.* II, 18; MLWagner, *ZRPb.* XI, 545; Dozy, *Gloss.*, 98

ALERTA, adv. i interj., de l'it. *all'erta* id., i aquest del substantiu (o participi substantivat) *erta* 'aixecada', 'pujada', pròpiament participi del verb antiquat *èrgere* 'dreçar, alçar' (provinent del ll. *ERĜĒRE* id.); la locució interjectiva *all'erta!* va servir de primer per exhortar els soldats a aixecar-se i posar-se en guàrdia en cas d'atac. □ 1.ª doc.: a la *berta*, 1497; *alerta*, 1623.

En el *Procés de les Olives* dels valencians Fenollar, Gaçull, etc. ja es llegeix *anar a la berta* (cita de l'incunable en el *DAG.*, de l'ed. Ag. en *AlcM*). Restà de moment isolat, encara que l'expressió aviat degué fer forrolla en el parlar militar (doc. de 1640, *AlcM*; «jo los faré estar a l'erta», Lacav., 1695) i ja no triga gaire a aparèixer amb sentits un poc estesos, en textos literaris i epistolars: «Qui no aguarda la mort, tostemp *alerta* / per alcansar la palma de victòria, / qui se alegra, qui riu, y qui en memòria / no té qu'ha de morir per cosa certa, / --- / nigrú pot res sens Déu ---», versos del mallorquí Antoni de Verí, de 1623 (*JMBover*, *BiEscrBal.* II, 497, v, 2.2); «estar sempre *alerta* y com atalaya y sentinella, en orde a la

conservació de tota esta terra y pahís» en la correspondència entre els Consells de Perpinyà i de Barcelona, a. 1660 (*RLR* LXV, 94). I el trobem també en vells romanços de bandolers, com aquest, referent al «Serraller»: «*alerta*, minyons, als fems, / que ya tenim lo que'ns falta» (Milà, *Romlo.*, 117.21).

En italià es troba *stare all'erta* des de la 2.ª meitat del S. xv (Lorenzo de' Mèdici), i *erto* 'aixecat' des de Dante (Terlingen, *Los Ital. en Español*, p. 173). De l'italià va passar així mateix al fr. *alerte* [S. XVI] i a les altres llengües germanes, en particular el cast. *alerta*, per al qual veg. Gillet, *Propaladia* III, 251-2, i *DCEC* I, 108, on es troba des de Torres Naharro (que es va passar mitja vida a Itàlia i molts anys a València), a. 1517 (potser ja 1489). Igual que en francès, es van crear en castellà un adjectiu *alerto* [1.^a meitat S. XVI, Castillejo; també en l'*Araucana* d'Ercilla, Hurtado de Mendoza, Mariana, i fins en el *Quiixot* II, 59; *CIC*. VIII, 84, si bé en altres obres de Cervantes, com una comèdia, també es troba invariable, *con ojo alerta*]; en català *alert* s'ha usat esporàdicament en autors recents. Un verb derivat *alertar* (que també s'usà en castellà, S. XVII) tingué ús entre nosaltres (i ha restat en francès, etc.): «la gent --- que lo governador de los Compts, ha *allertada* per dit socorro, se conteresca [?] segons las órdenes tenim», a. 1649 (en la dita correspondència, *RLR* LXIII, 97); d'ací una espècie d'imperatiu plural *alertau!*, que usà AMAlcover en les seves *Rondalles*, per al qual Spitzer, *BDC* IX, 87 i *AlcM*.

En glosses llatines hi ha un adjectiu *alers*, *-rtis* (o bé *allers*) 'savi', 'industriós, enginyós' («doctus, eruditus», «sollers»), que es podria explicar com una antiga formació llatina (Walde-H.) paral·lela a *iners* i *sollers*, i que hom va voler relacionar amb el romànic *alerta* (G. Landgraf, *ALLG* IX, 361-2; Ernout, *Éléments Dial.*, 104; però ja no opina en Ernout-M., s. v. *ars*), però com que *alers* no apareix mai en textos, Heraeus, *ALLG* X, 515, rebutja la idea, recordant que *alarma* té un origen semblant (it. *all'arme*) (El Richter, *KJRPh.* XII, i, 84, hi afegeix alguna raó menys ferma) i sospita que es tracti, més aviat, d'una llatinització del mot romànic.

DERIV.: veg. supra (*alès*, *AlcM*, formes de poc valor, potser reducció vulgar d'un plural o adverbial *alers* < *alerts*).

Aleshores, V. *hora* *Alesiar*, *alesiat*, V. *lesió* *Alesna*, V. *alena* *Alet*, *aleta* 'persona llesta', V. *elet* de *elegir* (*ELEGIR*) *Aleta*, *aletada*, *aleteig*, *aletejar*, *aletó*, V. *ala* *Aletria*, V. *DCEC* (I, 108; cat., S. XIII, hapax, en cast. només doc. des de 1726)

ALEUNA, mot local dels ports de Tortosa, per a una cornisa de cinglera, sembla d'origen àrab, potser de *lāyḷab* que designa diversos objectes giratoris o espials. Solament en el *Vocabulari tortosí* de Mestre i Noè (*BDC* III, 1915, 83), definit *assagadell*, al qual dóna per la seva banda la definició «cercle de pedres al voltant d'un cingle ple de malesa»; jo mateix he